
MAJA BONAČIĆ MANDINIĆ: GRČKI NOVAC U STALNOM POSTAVU ARHEOLOŠKOG MUZEJA U SPLITU

IM 36 (3-4) 2005.
PRIKAZI / REVIEW

BORIS ČARGO □ Arheološki muzej Split

Prisutnosti grčkih pomoraca i trgovaca, a zatim i njihovom trajnom naseljavanju na Jadranskim otocima, možemo zahvaliti uvođenje jedne od velikih ljudskih tečevina - uporabe novca kao platežnog sredstva i na našim jadranskim prostorima. Ubrzo nakon osnivanja, grčke kolonije u Jadranu započinju kovati vlastiti novac, a svu njegovu praktičnost prepoznaju i autohtoni Iliri na čije prve emisije novca izgledom uvelike utječu grčki koji oni kopiraju. U tim dalekim protopovijesnim zbivanjima utrti su početci kovanja novca na našim prostorima.

Od samog početka arheološke djelatnosti splitskog Arheološkog muzeja, njegovi stručnjaci započeli su sa sakupljanjem i čuvanjem novca. Novac je nabavljan otkupom, darovnicama i arheološkim istraživanjima, te danas numizmatička zbirka splitskog muzeja predstavlja njenu najbrojniju zbirku. Dio tog novca izložen je u novom postavu Arheološkog muzeja, a zatim i minuciozno obrađen u knjizi koju ovdje predstavljamo.

Ovo je prva knjiga koju je splitski Arheološki muzej objavio a da je u cijelosti posvećena samo numizmatičkoj problematiki, iako je to, kako smo prije spomenuli, daleko najbrojnija zbirka unutar muzeja. Šteta da se njome nije pokrenuo i poseban niz *Numismatica*, Arheološkog muzeja, jer građe za tako nešto zasigurno ne nedostaje.

Autorica Maja Bonačić - Mandinić objavljuje knjigu **Grčki novac u stalnom postavu arheološkog muzeja u Splitu** u kojoj obrađuje novac koji je izložen u novom postavu Arheološkog muzeja. *Pri odabiru novca za stalni postav Muzeja, obilje materijala trebalo je prilagoditi i svesti na mjeru određenu zadanim prostorom. Stoga je na raspoložive površine trebalo izložiti reprezentativne uzorke nađene na području Dalmacije. Grčki je novac tako smješten u dvije prve lijeve vitrine namijenjene isključivo novcu.*

Logičnim, kronološkim redom, prvotno je obradila novce grčkih gradova kovane na različitim mjestima tadašnjeg grčkog svijeta uključujući novac jadranskih Grka, i novce lokalnih ilirskih dinasta, a pronađenog na prostoru Dalmacije.

Predgovor knjizi napisao je B. Kirigin osvrnuvši se u kratkim redcima na povijest nastanka i razvitka novca. U početku kovan od elektruma, njegova praktičnost pri trgovanju uvjetovala je da se uporaba novca veoma brzo raširila po cijelom grčkom svijetu.

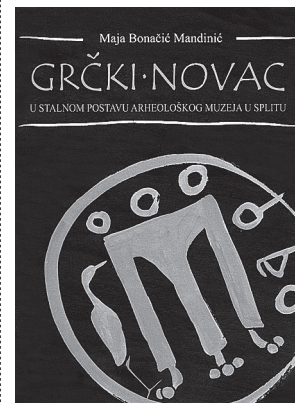
U uvodnom dijelu autorica donosi povijest razvitka numizmatičke djelatnosti splitskog Arheološkog muzeja, te načine kako su nabavljane pojedine zbirke. Prve veće zbirke koje je splitski muzej otkupio bile su zbirke Machiedo s Hvara, Lukanović iz Šibenika, trogirskih Fanfogna, viških Dojmijevih, te zbirka austrougarskog časnika u Dalmaciji Karla Stockerta. Svi podaci o novcima bilježeni su u inventarnoj knjizi, a prve njegove stručne objave započeo je Mihovil Glavinić 1878 g. u tadašnjem prvom broju muzejskog časopisa *Bullettino di arceologia e storia dalmata*, pod naslovom *Le monete dell' Illirico*. Taj prvi novac bilježen je u knjizi inventara koja je na žalost nakon drugog svjetskog rata nestala, tako da su za vrlo mali broj primjeraka ostali sačuvani podatci o nalazištu i kontekstu nalaza. To je velika šteta jer se time izgubila ona mogućnost preciznije i točnije stručne interpretacije koju bi novac inače mogao dati da su ti podatci ostali sačuvani. Prvenstveno se to odnosi na proučavanje trgovačkih odnosa grčkih jadranskih kolonija i vezama tih kolonija sa susjednima po Sredozemlju.

Prva numizmatička zbirka splitskog muzeja bila je izložena u zgradi koja se nalazila uz istočne zidine Dioklecijanove palače. Za vrijeme Prvog svjetskoga rata izgrađena je nova muzejska zgrada u kojoj se i danas nalazi muzej. Tu je po drugi put postavljena numizmatička zbirka, i treća, sadašnja, koju je osmislila autorica knjige, otvorena uoči Božića 2000. godine. Za izlaganje novca određeno je deset vitrina, a grčki je smješten u prve dvije.

Nakon uvodnog dijela slijedi dio pod naslovom *Uz katalog i Katalog*, gdje se donose bibliografske kratice koje se spominju u kataloškom dijelu, te novac.

Pregledno napravljeni katalog podijeljen je na tri zemljopisne cjeline: *Grčko kopno, otoci, crnomorski i maloazijski gradovi i Makedonija; Velika Grčka i Sicilija; Grčke kolonije na istočnom, Jadranu i Iliri*. Na lijevim stranicama nalazi se tekstualni dio sa svim podacima o novcu (vrijeme kovanja, opis av i rv, vrsta kovine, dimenzije, težina, nalazište, inv. br. i literatura). U istoj visini, samo na suprotnoj, desnoj stranici, nalazi se crno bijela fotografija opisanog novca, što čitatelju lijepo omogućava praćenje ilustracija i teksta o novcu.

Najstariji primjerci novca s kojima autorica započinje opise ukupno 214 komada novca, jesu stateri, drahme i hemidrahme EGINE, otoka između Atike i Argolide, koji su bili u opticaju 650-550 g. pr. Kr. Ovi novci prepoznatljivi po ukrasu kornjače na aversu, spadaju u najranije monete koje su bile u uporabi. Zatim slijede novci Atene, Arga, Tebe, Korinta Sikiona Korkire, Abdere, Hersonesa, Tasa, Istra, Roda, Amfipola, te novci Filipa II i Aleksandra III, makedonskih monarha, ukupno četrdeset kovanica.



Autor: Maja Bonačić Mandinić
Naslov: Grčki novac u stalnom postavu arheološkog muzeja u Splitu
Nakladnik: Arheološki muzej Split
Godina izdanja: 2004.
Broj stranica: 124
ISBN 953-7174-06-9

Novci s područja Velike Grčke i Sicilije, ukupno njih dvadeset, u katalogu su predstavljani s monetama Taranta, Brundizija, Krotona, Velija, Metaponta, Turija, Neapola, i Sirakuze na Siciliji. Kovani su u razdoblju od sredine VI st. pr. Kr. do kraja I st. pr. Kr.

Novci grčkih gradova u Jadranu započinju s primjercima iz najjužnije jadranske kolonije Apolonije, a nastavljaju se novcima Dirahija, Fara, tzv. DI novcem, novcem Isse, Herakleje, Korkire Melajne, Skodre, Lisa i Rizona. Objavljena je ostava iz Vrbnja na Hvaru, novac ilirskog dinasta Jonija, te drugih ilirskih dinasta: Gencija, Baleja i novac Daorsa. Ukupno 148 primjeraka.

Na kraju knjige nalazi se bibliografija radova u kojima je objavljen ili se spominje grčki novac iz zbirke splitskog muzeja, a zatim i leksikon sa svim objašnjenjima mitoloških i numizmatičkih pojmova, te grčko - rimskim panteonom. Ovim leksikonom sadržaj knjige postao je dostupan i čitateljima s manjom klasičnom naobrazbom. Knjiga nema uobičajeni sažetak na engleskom, jeziku, no to nikako nije autorčin propust, jer je prikazana knjiga tiskana i na engleskom jeziku. Time će dio numizmatičkog bogatstva splitskog Arheološkog muzeja, izloženog u novom postavu, postati dostupan, bez ograde, svoj stručnoj javnosti.

Autoricu i nije potrebno posebno predstavljati, muzejska savjetnica i kustosica numizmatičke zbirke splitskog Arheološkog muzeja, već je poodavno poznata stručnoj javnosti sa svojim stručnim i znanstvenim radovima o numizmatičkoj problematici. Prevoditeljica je znamenitog djela posvećenog epigrafici i numizmatički (*Josip Brunšmid: Natpisi i novac grčkih gradova u Dalmaciji, Split 1998*). Svojim radovima posvetila je dosta pozornosti grčkom, rimskom i kasnoantičkom novcu u Dalmaciji ali i novcu s područja Dalmacije koji se čuva u pojedinim stranim zbirkama. Ovom knjigom autorica je dala snažan doprinos ne samo proučavanju grčke numizmatike na našim prostorima, već i proučavanju grčke civilizacije na Jadranu.

Pišući ovu vrijednu knjigu koristila se savjetima kolega Paola Visone s koloradskog sveučilišta (University of Colorado) i Yannis Stoyasa iz Numizmatičkog muzeja u Ateni. Savjeti ovih numizmatičara pomogli su vrsnoći predstavljanog djela. Njima se autorica zahvaljuje na kraju uvodnog dijela, kao i drugim kolegama koji su joj pomogli pri pisanju.

Osvrnimo se i na sam izgled objavljene knjige. Efektni izgled naslovnice gdje je na crnoj podlozi prikazano stilizirano lice (avers) novca grada Krotona (*Croton*), utemeljenog krajem VIII st. pr. Kr. na jonskoj obali Italije, a na zadnjoj korici naličje istog novca, rad je crtača splitskog muzeja Zorana Podruga. Podrug upustivši se u dizajniranje korica knjige, pokazao je, pored nesumnjive kvalitete u dosadašnjim crtežima arheoloških predmeta, i grafičku nadarenost. Shematizirani prikaz novca Krotona (av. uspravno stojeći ždral uz tronožac i slova %PO, rv. tronožac), korišten je kao vinjeta u tekstu, gdje ga nalazimo uz početke novih poglavlja, a u leksikonu odvajaju pojmove pripadajuće različitim slovima.

Fotografije objavljenog novca izradio je majstor fotografije Zoran Alajbeg, već potvrđeno ime u hrvatskoj fotografskoj umjetnosti, pa možemo zaključiti da su svi aspekti objavljenog djela pažljivo promišljeni i izvedeni. Obradbu izloženog novca splitskog muzeja autorica je započela s grčkim i ilirskim kovovima, te izrazila nadu da će nastaviti, kako je spomenula u uvodnom dijelu, da novac opisan u ovoj knjizi bude, ... *osnova za katalog cjelokupnog grčkog novca u Arheološkom muzeju u Splitu, koji će, vjerujemo u dostiznoj budućnosti, biti priređen*. Mi izrecimo i naše nade da će nakon toga uslijediti obradba i svog drugog novca bogate kolekcije splitskog Arheološkog muzeja, koji bi time dobio svoju zaokruženu numizmatičku cjelinu.

BOOK REVIEW: MAJA BONAČIĆ-MANDINIĆ: GREEK COINAGE IN THE PERMANENT DISPLAY OF THE ARCHAEOLOGY MUSEUM IN SPLIT

From the very beginning of the archaeological activity of the Split Archaeology Museum, its experts started collecting and looking after coins. Coins were acquired by purchase, deed of gift, and archaeological excavations, and today the numismatic collection of the Split museums constitutes its biggest collection.

Maja Bonačić-Mandinić has published the book *Greek Coinage in the Permanent Display of the Archaeology Museum in Split* in which she treats coins exhibited in the new display of the Archaeology Museum. In the introduction she gives a history of the development of the numismatic activity of the museum, and the ways in which individual collections were acquisitioned. The reader-friendly catalogue is divided up to cover three territorial units: Greek mainland, islands, Black Sea and Asia Minor cities and Macedonia; Greater Greece and Sicily; Greek colonies in the eastern Adriatic and Illyria.

At the end of the book there is a bibliography dealing with works in which the Greek coins from the collection are treated or mentioned, and then a glossary with all the explanations of the mythological and numismatic terms as well as the Graeco-Roman pantheon. The book does not have the usual English abstract; this however is no oversight of the authoress, for the book is also printed in English.